

Ніл Гілевіч

Незалежнасьць

Менск 1991

Мы ўзышлі не з насенныя, што ветрам занесена, —
Мы не дзікай травы самарослыя паасткі.
У глыбінях зямлі, герайчай і пеенай,
Нашых душ карапі — з вузлякамі упартасыці.

Сокам вотчынных гоняў адроду мы ўсіоены,
Сонцам родных нябёс мы з маленства аблашчаны,
Як аеілкі-дубы над дняпроўскімі поймамі —
Паяднаныя часам нашчадкі і прашчуры.

Мы на золку далёкім ардзе не скарыліся,
Славай Грунвальда выйшлі ў вялікія ратнікі.
Нас будзіў да съятла стук друкарань скарынінскіх.
Да братоў мы гарнуліся сэрцамі братнімі.

Каліноўскі дарэшты пазбавіў нас кволасыці —
Веру-мужнасьць сваю завяшчаў нам з-пад вісельні.
З гнеўнай лірай Купалы і з эпасам Коласа
Мы спазналі сябе і свой голас узвысілі.

Гэтай повязі кроўнай, якой мы прывязаны
Да бацькоўскай зямлі, не парвуць, не раствораюць
Аніякія буры-вятры непрыязныя —
Нашы сэрцы ад іх толькі больш загаргуюцца!

І як вечна вясне съяткаваць тут агледзіны,
Мовай радасыці з долам і небам гамонячы, —
Так і нам у вяках тут, з братамі-суседзямі,
Жыць і верыць у лёс незахмарана-сонечны.

ТРЫВАЙМА, БРАТЫ!

АДКАЖЫ!

Брат мой!
Братка мой!
Братачка родны!
Адкажы — сам сабе адкажы:
Чым зрабіўся табе непрыгодны
Скарб бяспечны тваёй жа душы?

Адчаго так бяздумна, бязмоўна
Ты яго выракаешся сам?
І чаму табе так усё роўна,
Што аборай становіцца храм?

Ці таму, што калісьці падстунна
Растапталі твой шчыры давер?
Што на ніве, дзе сеяў ты рупна,
Вытраўляліся ўсходы твае?

Што ў стагодзьдзях варожыя збродні
Расыпніалі твой лёс на крыжы?
Брат мой,
Братка мой,
Братачка родны,
Адкажы — сам сабе адкажы!

Жыў ты ў горы, змагаўся ў няволі,
І канай, і сыходзіў крывёй,
І жывым ты гарэў, а ніколі
Не саромеўся мовы сваёй.

Схамяніся ж, ачніся, агледзься!
Ды разваж, ды раздумай як сълед:
Што пакінеш ты з поля ў налецыце?
З чым нашчадкі пакажуцца ў съвет?

Ці ты верыш, што род твой бясплодны,
І свой лёс прамяніяў на чужы?..
Брат мой!
Братка мой!
Братачка родны!
Адкажы! Сам сабе адкажы!
1987,
жнівень.

НА НОВЫМ ВІТКУ

Чаго вам хочацца, панове?
Янка Купала

Вось і судзіў нам лёс нанова
Пытаньне кінуць у хаўрус:
«Чаго вам хочацца, панове?
Які вас выклікаў прымус?..»

Чаго ім хочацца?.. Ды ясна:
Душу зямлі абрааваць.
Зрабіць нямой, без мовы ўласнай.
Лягчэй бязмоўнай кіраваць!

Яшчэ, відаць, ідуць падлікі,
Што мала даў народ ахвяр,
Пакуль апошні, найвялікі
Ягоны скарб не ўкраў ліхвяр.

Не штось прыватнае, не дробязь,
Не асабісты нейчы спрат —
Народа гонар, славу, доблесьць
Наважыў сплюндыць тарбаҳват.

Таму й гырчыць-рыгчыць злавесна,
Што не ўдаецца адлучыць
Ад роднай мовы, роднай песьні...
Што ж, хай гырчыць! Няхай рыгчыць!

Якое прагне ён мастацтва
Накінуць нам (пачом кіло?) —
Народ спазнаў і съятатацтва
Не ўчыніць, сам сабе назло.

Якую прагне ён асьвету
Разьвесыці ў нас (пачом стакан?) —
Народ спазнаў, і ў храм прасьветлы
Не ўвойдзе богам чыстаган!..

Народ спадману не паддасца,
Не ступіць ён у гіблы сълед.
У кожнай песьні, кожнай казцы
Тут лёс яго і запавет!

Ен тут — спакон, ён — на радзіме,
Яму зъязджаць няма куды.
Ён сам заўжды і ў госьці прыме,
І дасьць прытулак ад бяды.

Народ — ён быў, і ёсьць, і будзе!
Таму: спакойна, дзецыкі!
Не зыгіне мова наша ў блудзе!
Яна нам съветач — на вякі!

1988,
чэрвень.

ПЫТАНЬНЕ

Хаджу па чужыне, гляджу на людкоў,
На іхняе з Богам вітанье —
І зноў працінаюся болем, і зноў
Душу мне съвідрue пытанье:

Як доўга яшчэ будзе ў нас у вачах
І ў кожным штрыху чалавечым —
Наш, пройдзены намі, пакутлівы шлях.
Наш сум па няспраўданым нечым?

1989,
травень.

ТРЫВАЙМА, БРАТЫ!

Нас могуць
Зыневажаць і абражачь,
Нас могуць
Не любіць і ненавідзець,
Але мы мусім
Цьвёрда помніць-знаць:
У нас ёсць Нёман,
І Дзьвіна,
І Прыпяць.

Нас могуць
Чорным брудам паліваць.
Культываваць бяспамяцтва,
Бяспраје,
Але мы мусім
Цьвёрда помніць-знаць:
У нас ёсць Полацк,
Тураў
І Заслаўе.

Нас могуць
Ачмураць і падкупляць,
Штодзень даваць
Цацанкі-абяцанкі,
Але мы мусім
Цьвёрда помніць-знаць
Наказ Франьцішка,
Кастуся
І Янкі.

Нас могуць біць —
Аж да крываўых слёз,
Каб лёкаяў зрабіць
З ахвяраў зьдзеку,
Але мы мусім
Адстаяць свой лёс,
Каб ён для нас
Шчасльвы быў давеку.

Таму —
Трывайма, любыя браты!
Трывайма й верыма:

Нішто не спляміць
І не асіліць нашай праваты,
І нам яшчэ паслужыць
Наша памяць!

1989,
чэрвень.

ПРА НАШУ ГОДНАСЬЦЬ

Што праўда,
То праўда —
Даўно гэта стала:
Віхляньяня — багата,
А годнасьці — мала.

Багата юродства,
Блюзынерства,
Крыўляньяня,
А мова народа —
На грані скананьня.

Таму і цямнеем,
Чарнеем ад злосыци.
Аж хочацца нават
Ударыць кагосыци.

Каго — зразумела,
Ды чорт яго знае
Чым кончыцца можа
Адвага такая!

І што ж тады робім
У злосыци і скрусе
Мы — існыя родам
Сыны Беларусі?

Што — робім?
А б'ём-дабіваем заўзята
Свайго
Недабітага злыднямі
Брата.

У гэтым — і мужнасьць,
І мудрасыць,
І годнасьць,
І нашага гора-гібенъня
Нязводнасьць.

1989,
лістапад.

* * *

Я не знаю, што ў нас будзе
Ні праз месяц, ні праз год.
Абясхрэсыціліся людзі.
Абязбожыўся народ.

Распадаецца грамадства.
Скрэпы трэскаюцца скрозь.
Згода-еднасьць — толькі маска,
Пад якой — няневісць-злос্বь.

Праўда ходзіць белай зданью
Па руінах дзён былых.
Ці падымецца, ці ўстане
Наша доля з грудаў тых?

Ці ў хлусыні, зладзействе, блудзе
Будуць весыці ўсё на звод —
Абясхрэшчаныя людзі,
Абязбожаны народ?

1990,
лістапад.

* * *

Не падбівай. Не падбухторвай.
Дарма шчыруеш. Я не з тых,
Што краю роднаму над прорвай
Самазабойча б'юць пад дых.

Табе — павек не будзе веры.
Не спадзяўся. Не чакай.
Ты ўпотай молішся хімеры,
А мне мой Бог — Бацькоўскі край.

Я не забыў: калі ад болю
За лёс ягоны я крычаў —
Ты шанаваў чужую волю
І, падуладны ёй, маўчаў.

Калі дыханье мне і мову
Перацінаў дзікун-сатрап —
Ты не ішоў мне на падмогу,
Ты на душу не браў затрат.

Таму — не снуй перад вачыма.
Не корчы міну. Не прасі.
Прадаўши ўсё, што ёсьць Айчына,
Мяне сто раз ты прадасі.

1990,
лістапад.

ГРАМАДЗЯНЕ, СПЯШАЙЦЕСЯ!

Грамадзяне , спяшайцеся , —
Найспрыяльнныя фактары маюцца ,
Каб душу даражэй запрадаць ,
Покуль цэны на рынку трymаюцца !

Каб рукі пагрэць залацей
На горы-няшчасыці людзей .

Грамадзяне , спяінайцеся ,
Не ўпусьціце выдатнай магчымасыці --
Каб гразёю абхляпаць таго ,
Хто жыве па сумленьню і шчырасыці !

Каб нож садануць у сыпіну
Найблізкаму сябру свайму .

Грамадзяне , спяшайцеся , --
Шанцу лепшага можа не выпасыці ,
Каб з уласнае скуры сваёй ,
Як лінючая гадзіна , выпаўзыці !

Каб Тую , што кляўся любіць ,
Ядавітаю сылінай забіць .

1990 ,
лістапад .

У РОДНЫМ ГОРАДЗЕ

Хаджу па вуліцы Грамілы,
Што цягам доўгіх страшных год
Грамі і плюндрый, колькі сілы,
Усё, чым славен наш народ.

А ты, мой прашчур, творца мудры,
Чыя магіла дзе сыці ў тундры, —
Твайго забытага імя
У родным горадзе няма.

Хаджу па вуліцы Няздары,
Што меў і здольнасыці аднак:
Пакуль народ аб шчасыці марыў —
Ен краў з казны і жыў усмак.

А ты, мой продак ясначолы,
Чый дар народу — незылічоны, —
Твайго забытага імя
У родным горадзе няма.

Хаджу па плошчы Баязыліўца,
Што меў за Бога вечны страх —
Каб толькі з крэсла не зваліцца
І не разьбіць кар'еру ў прах.

А ты, мой продак,вой бясстрашны,
У Курапацкім доле спрахлы, —
Твайго забытага імя
У гордным горадзе няма.

1990,
лістапад.

НАЙСТРАШНЫ ГРЭХ

Маё горкае пасланьне
беларусу, які...

Чалавеча!
Ты, знаю, патомны жыхар Беларусі.
Як і я — не съвты,
Грэх не раз на душу сваю ўзяў.
Можа, нават і вельмі вялікі.
Судзіць не бяруся.
Ну, дапусьцім, народу ў няшчасыці
Няпраўду казаў.

Грэшны — кайся і мучайся,
Грэх аж да съмерці замольвай.
Грэх твой страшны,
Аднак і страшнейшы нашмат існує,
Калі моваю гэтай зямлі —
Беларускаю мовай
На людзях,
Прынародна
Слаганіш ты вусны свае!

Гэта будзе жахліва!
Страшней,
Чым любое злачынства,
За якое карае
Вышэйшаю караю суд.
Будуць бэсыціць і кпіць:
Во няздара!
Не змог навучыцца
Гаварыць «языком»!
Во тупіца! Вясковы хамут!

Горшай ганьбы, чым гэта,
Не мецьмеш павек, чалавечча!
А таму —
Як захочаш грашы:
Поп замоліць пазыней.
Толькі вусны свае
Гэтай мовай гутэйшай,
Адвечнай —
Не спагань!

«Даже словом одним
Осквернить не посмей!»

1990,
лістапад.

www.kamunikat.org

Б'ЮЦЬ У СЭРЦА...

Б'юць і б'юць у сэрца цяжкія сігналы.
Вось яшчэ адзін: на людным сходзе бурным
Дэлегаты шумам-плясканьнем сагналі
Знакамітага вучонага з трывуны.

Брава, брава змагарам-адзінаверцам!
Ну, а што ж іх даняло ў яго прамове?
А ўсяго, што слова шчырае ад сэрца
Ен пачаў казаць на нашай роднай мове.

Будзе праўнукам чытаць да болю крыйдна,
Як іх прадзеды, юродзівія блазны,
Мову родную з палаца гналі крыйкам,
За мундзір прадаўшы гонар свой уласны.

А цябе прашу, таварыш і паплечнік:
Пасьміхніся з іх часовай перамогі,
Дарастуць патроху ўсе да чалавечных
Дум і спраў — без іх няма ў жыцція дарогі.

1990,
лістапад.

* * *

У век рэнегацтва
Т гібелльной зрады, калі
Зрывающца душы,
Не справіўшыся з ачмурэннем,
Шчасльвая доля —
Трымацца бацькоўскай зямлі,
Як дрэва карэннем!

1991,
студзень

ШТО Ж ЦЯПЕР?

Пра душу успомнілі, панове?
Што вы хочаце з яе спытаць —
Вамі ж, вамі, душ уладарамі,
Безъліч раз цынічна згвалтаванай,
Збэшчанай, растурзанай, зънявеченай,
Змучанай, прыбітай, здратаванай,
Між хлусынёй і праўдаю раздвоенай,
А нарэшце і расчвартаванай
На крыжы... О, так, на тым жа самым...
Што ж цяпер вам тэрба ад яе,
Што нарэшце ўспомнілі?
Панове?

1991,
люты.

* * *

Які ганебны пераход
Ад велічы і чыннасыці —
Да чорнай роспачы згрызот,
Да нэндзы і нішчымнасыці.

Хлусілі з пэўнасцю такой —
Што ў рот глядзелі многія.
Цяпер — з працягнутай рукой
Стایм, як старцы ўбогія.

Жывёл-жуёл — куды ўжо горш!
Любому рады донару,
Як бы няма ў нас ні на грош
Ні годнасыці, ні гонару.

Куды ні глянь — разбой і гвалт,
Разгул драпежнай хцівасыці,
Апораў людскасыці абвал,
Агонія цярплівасыці.

Дык што ж мы, братцы, за народ?
Што з намі ў съвеце сталася?
Калі пазбудземся нягод?
Паўстанем з заняпаласыці?

1991,
сакавік.

* * *

Кажаш: годзе, годзе ў вершах публіцыстыкі.
Годзе кіпнем палемічным поўніць слова.
Хай там ладзяць баль газетныя нячысьцікі,
А ў паэтаў — час адхланьня вечаровы.

Час памарыць, адпачыць, пільней прыгледзіцца
Да зіхоткіх, вечных зор над галавою.
Мо з каўша свайго Вялікая Мядзьведзіца
На душу ліне касымічнага спакою, —

І адышудзіць, адпадуць усе надзённыя
І трывогі, і турботы, і згрызоты...
Ах, мой братка! Хоць паэты — людзі цёмныя
І далёка не глядзяць за гарызонты, —

А не могуць во сядзець маўкліва-стоена —
Так, як мыш пад памялом, што і не шасьне...
Ты даруй ім: гэта ў іх ад продкаў-воінаў
Кроў такая — не мышыная, на шчасьце.

1991,
сакавік.

ПАЛЕМ ІЧНАЕ

Васпан! Здаецца, вы, хоць і не храбра,
Праўдзе служылі ў былыя гады?
Што ж вы мяняеце Бога на д'ябла,
Не прадчуваючы ўласнай бяды?

Д'ябал на тое і д'ябал, што здольны
Думкі заблытаць і крылы зьвязаць.
Д'яблу паверыўшы, вернік не вольны
Шчырае слова народу сказаць.

Д'ябал падмовіць і вас адракчыся
Ад векавечных народных съвятынь,
Як адракліся ўжо тысячи тысяча,
Моўчкі змірыўшыся з лёсам пустым.

Што ж прымушае вас гэтак заядла
І безразважліва кідацца ў бой
Не за гаротніка-брата — за д'ябла
З хітрай ухмылкаю, з сыйтай губой?

Люду сумленнаму жыць на радзіме
Горай і горай. Народ — у бядзе!
Дзе ж вы шукаеце голас праўдзівы?
Брацкую вернасць шукаеце дзе?

Вы — за свабоду? Чыю і якую?
Тую, што здымуць нам з меркі чужой?
Знайце ж: зарана нячысьцік съяткуе
Верх-перамогу над нашай душой!

Знайце: жывучы народ наш і з пекла
Выйдзе і ўзвысіць свой полымны дух!
Ну, а паколькі душа ў вас асьлепла —
Вашых у гэтым не будзе заслуг.

1991,
сакавік.

ЦІ АЧНЕМСЯ?

Чужое, разбойнае, хамскае
Гвалтуе, дратуе, таўчэ,
А роднае, свойскае, наскае
Бязмоўна ярмо валачэ.

Пачварнае, дзікае, жорсткае
Крычыць, верашчыць і трашчыць,
А добрае, людскае, боскае
Замоўкла і цяжка маўчыць.

Бяздарнае, брыдкае, бруднае
Сквярэцца, дзярэцца, хрыпіць,
А чыстae, съветлаe, мудrae
Няйначай заснула і спіць.

Дык, можа, ачнёмся, таварышы?
А помнімся, братцы-сябры?
Ці будзем, аб вольнасці марачы,
Канаць на бацькоўскім двары?

1991,
сакавік.

ЗДАНЬЁ НА БАЦЬКАУШЧЫНЕ

З Краснай горкі съятой,
Як раней яна звалася,
Я гляджу на лясы,
Што не бачыў даўно:
І на той,
Адкуль сонца заўсёды ўздымалася,
І на той,
За які асядала яно.

Я гляджу —
І аж сэрца шчымліва заходзіцца —
Да таго дарагія і любыя мне
Нашы далі лясныя...
Ах, чую, народзіцца
Зараз песьня ў душы —
Весьнай хваляй памкне!

Нават вейкі прымружыў
На хвілю якуюсьці —
Як ад чарапу...
І раптам, нібыта праз сон,
Страшны голас нялюдскі скрыгоча:
«Любушся?
Ну, любуйся, любуйся,
Душа з цябе вон!

Пэўна, думаеш:
Вось яна, спадчына вечная!
І ты вечны наследнік яе, валадар.
А мяне —
І ў разылік не бярэш, недарэчына?
Ну, дык ведай:
Не ты тут, а я — гаспадар!

А ў мяне
Ёсць стальныя, масіўныя съківіцы
І ёсць чэрава-прорва,
Якое не ўняць:
Зъем усё тут, усё!
Не прасі зылітасьцівіцца —
Схрабашчу ўсе лясы,
Што наўкола стаяць!

І дубровы-гай,
І бярэзынікі-ельнікі —
Да апошняга дрэўца —
Суздром съцераблю!
Зьнішччу ўсё,
Каб нашчадкі твае, пераемнікі,
Мёртвай пусткай убачылі
Гэту зямлю!..»

Жах мяне скалануў.
Азіраюся: «Хто гэта?»
«Га-га-га!» —
Рагатнула нябачная здань.
Навакол — ні душы.
Рэха страшнага рогату
З Краснай горкі съятой
Доўга коціцца ўдалъ.

1991,
сакавік.

К Р У М К А Ч

Ізноў, як калісьці,
Мне каркае чорны крумкач:
Давеку не выйсьці
Табе з гістарычных няўдач!

Куды ні паткнуся —
Усюды наб'ю сабе гуз:
Няма Беларусі!
Няма і цябе, беларус!

Куды ты ўсё прэшся?
Свой лёс ты між двух выбірай:
Ці «ўсходнія крэсы» —
Ці «северо-западный край».

Дай дзякую, сярмяжка,
Што знаеш сяўбу ды жніво.
Калі ж табе цяжка —
Пахліпай сабе ў рукаво!

На гэта ты здатны —
На вечную скаргу і плач...
ЗамоўкнI, бяздарны!
Не будзе па-твойму, крумкач!

Я хліпаць не стану!
Я прагай зъдзяйсьнення жыву.
Найперш — у пашану —
Табе я скручу галаву.

Каб гнусна не каркаў,
Каб тут, дзе Купала хадзіў,
Рабоў-недавяркаў
Агіднай хлуснёй не пладзіў.

Тут праўда і вера
З нябыту ўваскрэснуць навек.
І мэтай і мерай
Тут будзе ва ўсім — Чалавек.

1991,
красавік.

ПА ДАРОЗЕ Ў РАЙ

Біце ў ладкі, прастакі!
Пляскайце! Пляскайце!
Вам пякуцца праснакі
У маселцы, маселцы!

І пантофлі без чаргі
Купляцца, купляцца —
Хай адно хутчэй мазгі
Тупляцца, тупляцца!

Хцівец скача, як вар'ят,
З радасыці, з радасыці,
Што вам сыпе ў душы яд
Здраднасьці, здраднасьці.

Напляваць яму на грэх,
Белячы, белячы
Тыя гроши, што нагрэб
Безылічы, безылічы.

Краў ён вашу працу-плён —
З думаю, з думаю,
Што і ўладу купішь ён
Сумаю, сумаю.

А тады, ліхвяр і хам,
Спрытненка, спрытненка
На галовы сядзе вам
З прысьмехам, з прысьмехам.

Загадае везьці ў рай —
Рыначны, рыначны,
У бяздоныне родны край
Зрынуўшы, зрынуўшы.

Вам аздобіць лёс такі
Пляшкаю, пляшкаю...
Дык шчыруйце, прастакі:
Пляскайце! Пляскайце!

1991,
ліпень

* * *

Дык як жа будзем жыщь,
Мой мілы пане-браце?
Ці так, як набяжыщь,
Ці — спадарамі ў хаце?

На імпартных мазгах
І завазной маралі,
Ці — з верай, што ў вяках
Для нас дзяды стваралі?

1991,
жнівень.

А П О Ш Н І Я

Яны выходзяць на праспект зялёны —
Пры ордэнах і медалях нацёrtых...
І кажа мне іх позірк засъязёны;
«Так, мы ідзем да нашых брацыцяў мёртвых.

Мы — з той вайны. Мы чэсна ваявалі.
Хай не героі, ды спазналі муکі.
Зашто ж вы нам у душы наплявалі —
Вы, нашы дзеци родныя і ўнукі?..»

1991,
жнівень.

* * *

У бесправствы час
Зынявер'я і шаленства,
Калі цяжар абрэз
Гняце душу з маленства, —

Паверыць лёгка ў зло,
А вы ў дабро паверце!
Абрэзы не было —
І па найстрогай мерцы,

Души сваёй крыло
Даю на адсячэнье:
Абрэзы не было
Для съята адраджэнья!

Абрэзы не было.
Адкуль жа столькі гневу?
Пакуль не адняло —
Цягну далоні к небу.

Пасьведчы, Бацька Бог:
Хоць і круты не ў меру —
Абрэзіць я не мог
Сваю любоў і веру.

Абрэзы не было.
Калі няпраўда гэта —
Хай тут жа стае ў тло
Зямны пасад паэта!

Пабеліць стынъ чало
І цені ў зренках згуснуць —
«Абрэзы не было...» —
Нячутна сыйдзе з вуснаў.

1991,
верасень.

ПЕРАСЬЦЯРОГА

Беларусы!
Ды не вэрце ж вы
Новаяўленым ілжэпрапорам:
Умярцьвяць яны наш дух жывы —
І давер наш вылезе нам бокам!

Залатое пасьвячы цяля
На лугах цяністага падполья,
Злыдні хочуць, каб уся зямля
Стала іхнай, — і зямля, і воля.

І зямля, і воля, і душа! —
Лёсу трыйадзіная апора.
Завалодаўшы душой съярша,
Волю і зямлю прысвояць скора.

І тады ўжо — на вятрах чужых —
Нам павек гібець у прыніжэнні.
Не шукайце ж праўды-рады ў тых,
У каго тапырацца кішэні!

Ні на кроплю ім не вэрце вы —
Гэтым пафасным ілжэпрапорам:
Умярцьвяць яны наш дух жывы —
І давер наш вылезе нам бокам!

1990—1991

К О Л Ь Ц Ы

www.kamunikat.org

С Ъ П Я Р Ш А

Сыпярша прывучаць вуха, вока
Да чужамоўя, а тады...
Тады ўжо будзе недалёка
Да непапраўнае бяды —

Калі па краплі, як атрутай,
Чужым напоўніцца душа
І ўжо не ўспомніць у пакутах,
Якой была яна сыпярша.

1991,
жнівень.

Ц Я П Е Р!

Цяпер! Цяпер! Цяпер — і толькі!
Або — або, народзе мой!
Або — цяпер, нязломна-стойкі,
У рукі лёс ты возьмеш свой,

Або — і ў далі найдалёкай,
З ярмом, уздзетым на каўнер,
Ты будзеш жыць, як раб і лёкай...
Таму — цяпер! Цяпер! Цяпер!

1991,
верасень.

НА СЪМЕХ...

На съмех браты мяне ўздымаюць,
Што я таксама захацеў
Павагу мець, якую маюць
Яны. Крычаць: «Ты звар'яцеў!

Хадзіць і дыхаць незалежна?
Ды гэта ж бунт і страшны грэх!..»
Браты! І праўда, будзе съмешна,
Як съвет падыме вас на съмех.

1991,
верасень.

ВЫ, ШТО ПАЧАЛІ...

Вы, што пачалі ўжо зарыфмоўваць
Новае вяльможнае імя,
Да нябёс узносіць пышнай мовай,
У надзеі, што незадарма,

Помніце пра лёс неблаславёны
Тых няшчасных, што да вас жылі
І таксама ўладароў імёны
Рыфмаваць аднойчы пачалі.

1991,
верасень.

У ЗОЛЬІ СТЫНЬ

У золь і стынь гібелі людзі —
На будаўніцтве, на сяўбе,
А зоркі з золата на грудзі
Чаплялі выхапні сабе,

А плён іх кралі дармаеды
З нутром цынічным і пустым...
Адсюль — усе няшчасьці-беды
І ў шчырых душах — золь і стынъ.

1991,
верасень.

I ДАБ'Е...

І даб'е цябе наіўнасъць.
І даб'е цябе насымерць.
Дзе падступнасъць, дзе нявіннасъць —
Ты не здольны зразумець.

Непрыкметна абязьвечыць,
Крылы-мары абарве,
Абяскровіць, абязьверыць.
Абясьсліць і... даб'е!

1991,
верасень.

З ДАЎНІХ СШЫТКАЎ

* * *

Краю мой!
Я не знаю,
Як трэба пісаць пра цябе.
Але ведаю-знаю,
Як трэба табой даражыць.
Знаю: мне
Без тваіх даляглідаў
У вечнай журбе —
Ні спяваць,
Ні кахаць,
Ні аб будучым марыць,
Ні жыць!

1965

* * *

Як цяжка,
Як душна
Ад фальшу і бруду!
Душа — як на катарзе,
Хоць і не ў ссылцы.
І бачу —
Па злобнай чыноўнай
Ухмылцы, —
Што катаргі гэтай
Я век не адбуду.

1971

КАЛІ Я ЖЫЎ?

Падказка для нашчадкаў

Калі я жыў?
Адказ на гэта
Зусім не цяжка будзе даць,
Бо ёсьць дакладная прыкмета,
З усіх найверная, відаць.

О, невясёлыя гады
Майго жыцьця!
Я жыў тады,
Калі вучылі ў мове рускай
У нас і горад і сяло,
І на ангельскай, на французкай,
І на іспанскай — аж гуло,
На выканёвай стара-pruskай,
На мове інкаў і этрускай
Таксама хораша ішло,
І толькі роднай беларускай
У школах месца не было.

Ну, а калі не вучыць школа
І гоніць мову за парог —
То як жа ёй гучапь наўкола,
Ды так, каб съвет прывеціць мог?

Калі пануюць запраданцы,
Што прадаюць свой родны край
За чужаземныя акрайцы, —
Ад іх спагады не чакай.

Даруе ўсё іх суд суровы —
Забойства, кражу, гвалт і зьдзек,
Адно любоў да роднай мовы
Вам не даруецца павек.

Такі — мой час!
Такім і ўзойдзе
Ен у гісторыю зямлі,
Дзе нашай мовай у стагодзьдзяx
Калісь пісалі каралі.

* * *

Каменыні ляцяць на дарогу.
Аднойчы якіс не міне.
Каму я паплачуся? Богу?
Дык ёп... ці пачуе мяне?

Паклёпы з начынкаю яду
Кладуць і кладуць на чало.
Каму я паскарджуся? Д'яблу?
Яшчэ нехапала чаго!

Есьць добрыя людзі — я ім бы
Паплакаўся трохі, але ж —
У іх над галовамі німбы
Уласных накут. Ім не лепш!

Не волен я горкай гадзінай
Цяжар свой на іх ускладаць.
Дык што ж застaeцца, Радзіма?
Ты можаш параду мне даць?

І чую я голас, надобны
На голас матулі мaeй:
«Будзь дужы, будзь мужны і добры.
Не бойся натхнёных хлусыней.

Адрынь іх суды-перасуды.
І чорнай не вер варажбе.
Хай свеціць заўсёды і ўсюды
Маё блаславенъне табе!»

1985

З ЪМ Е С Т

*** Мы ўзышлі не з насеньня, што ветрам занесена
ТРЫВАЙМА, БРАТЫ!

Адкажы

Н а новым вітку

Пытаньне

Трываіма, браты!

Пра нашу годнасьць

*** Я не знаю, что ў нас будзе

*** Не падбівай. Не падбухторвай
Грамадзянэ, спяшайцеся!

У родным горадзе

Найстрашны грэх

Б'юць у сэрца

*** У век рэнегацтва

Што ж цяпер?

*** Які ганебны нераход

*** Кажаш: годзе, годзе ў вершах публіцыстыкі
Палемічнае

Ц і ачнёмся?

Зданьё н а бацькаўшчыне

Крумкач

П а дарозе ў рай

*** Дык як жа будзем жыць

Апошнія

*** У беспра светны час

Перасыцярога

КОЛЫЦЫ

Съпярша...

Цяпер!

На съмех

Бы, што пачалі...

У золь і стынь

І даб'е...

З ДАЎНІХ СШЫТКАЎ

*** Краю мой!

*** Я к цяжка...

Калі я жыў?

*** Каменны ляцяць на дарогу

А Н А Т А Ц Ы Я

Гілевіч Н. Незалежнасць. Менск, 1991.

У новую кнігу народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча ўвайшлі творы ярка выражанага грамадскага гучання, напісаныя ім пераважна за. апошнія два гады, а таксама некалькі дауніх вершаў, якія захоўваліся ў архіве аўтара і ў перыядычным друку не публіковаліся.

© OCR: Камунікат.org, 2010 год
© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2010 год
© PDF: Камунікат.org, 2010 год